

Боднарук Олена Володимирівна,
начальник відділу міжнародного співробітництва
Науково-методичного центру координації закладів ППО,
регіональних та міжнародних зв'язків
Університету менеджменту освіти НАПН України,
старший викладач кафедри загальної
та практичної психології
Інституту менеджменту
та психології УМО НАПН України

**Соціально-демографічні та індивідуально-психологічні чинники
засвоєння системи базових психологічних понять у студентів вищих
навчальних закладів.**

У статті представлені результати емпіричного дослідження впливу соціально-демографічних та індивідуально-психологічних чинників на засвоєння студентами вищих навчальних закладів системи базових психологічних понять.

Ключові слова: соціально-демографічні чинники, індивідуально-психологічні чинники, система базових психологічних понять.

**Social and demographical and individual psychological factors of
mastering the system of basic psychological concepts by students of higher
educational institutions.**

The results of an empirical study of the influence of social and demographical and individual psychological factors to the mastering of basic psychological concepts by the student of higher educational institutions.

Keywords: social and demographical factors, individual psychological factors, the system of basic psychological concepts.

Психологія як наука, яка посідає ключову позицію в системі наук про людину (згідно з класифікацією наук, що розроблена Б.Г. Ананьєвим [1], Б.М. Кедровим [2], Ж.Піаже [3]) повинна стати пріоритетною у освітньому процесі ВНЗ.

У багатьох дослідженнях встановлено, що більшість студентів не задоволені своєю психологічною підготовкою [4; 5; 6-8]. Значна частина студентів (42,6%) не уявляють або слабо уявляють роль у їх професійній підготовці окремих навчальних дисциплін, у тому числі психологічного циклу, не виділяють у їх змісті професійного контексту, не сприймають ці навчальні дисципліни як засіб професійної підготовки [9]. У дослідженні [10] на питання анкети: «Які предмети для вашої діяльності найбільш важливі?», студенти 4-го курсу у своїх відповідях надали переваги методикам викладання навчальних предметів (57,8% відповідей), а психології – лише 28,9%. В іншому дослідженні [11] студенти декількох ВНЗ оцінили психологію як професійно необхідну дисципліну у діапазоні 3-3,5 балів (при 5-бальній градації оцінок), тоді як середні бали склали 4-4,5 бала. Всі ці данні не виглядають випадковими, оскільки отримані різними дослідниками у результаті опитування студентів різних інститутів України.

Детальний аналіз даних дозволив виявити особливості засвоєння психологічних знань залежно від ряду соціально-демографічних та індивідуально-психологічних чинників.

Насамперед, було встановлено відмінності у засвоєнні психологічних знань залежно від майбутньої спеціальності.

Як впливає з даних, які ми отримали, дійсно найкраще володіють психологічними знаннями психологи ($p < 0.01$). Але, 56,4% психологів володіють психологічними поняттями на рівні механічного запам'ятовування, 26,2% – запам'ятовування з первинними ознаками засвоєння, 10,7% – використовуючи психологічні поняття розуміють їх сенс, 4% – використовуючи психологічні поняття розуміють систему в якій знаходиться поняття та тільки 2,7% психологів використовують психологічні поняття у повсякденному житті.

Виявлено відмінності також у засвоєнні психологічних знань залежно від вищого навчального закладу.

Нами було виявлено, що в Університеті менеджменту освіти НАПН України 2,2% досліджуваних мають V рівень володіння психологічними поняттями, тобто використовують їх у повсякденному житті, та 4,3% досліджуваних мають IV рівень, використовуючи психологічні поняття розуміють систему відмінно від інших ВНЗ. Так в Європейському університеті тільки 1% досліджуваних знаходиться на IV рівні, а більшість 84,6% у Європейському університеті та 62,5% у Криворізькому ДПУ мають I рівень володіння психологічними поняттями.

Також нами відмічені відмінності у засвоєнні психологічних знань відповідно до форми власності вищого навчального закладу, тобто рівень знань вищий у студентів вищого навчального закладу державної форми власності. Щодо рівнів володіння психологічними поняттями, ми виявили, що більший відсоток студентів на першому рівні (механічне запам'ятовування) у приватному ВНЗ, але на всіх інших рівнях більший відсоток у державному ВНЗ: запам'ятовування з первинними ознаками засвоєння – 24%; запам'ятовування з розумінням сенсу – 9,3%; запам'ятовування з розумінням системи – 3,6%; використання у повсякденному житті – 1,8%. Тоді коли у приватному ВНЗ немає таких студентів, які використовують психологічні поняття у повсякденному житті, а на IV рівні – 1% досліджуваних, на III – 2,9%, на II – 11,5%.

Наступний аналіз показав, що також існує залежність рівнів володіння психологічними поняттями від місця розташування вищих навчальних закладів. Нами були поділені вищі навчальні заклади на столичні та регіональні та було виявлено, що в столичних ВНЗ рівень засвоєння майбутніми фахівцями психологічних знань вищий, так V рівнем володіють 2,2% досліджуваних у столичних ВНЗ, а у регіональних ВНЗ зовсім немає студентів цього рівня. На IV рівні у столичному ВНЗ – 4,3%, а у регіональному ВНЗ – 2,7%; на III рівні у столичному ВНЗ – 9,2%, а у регіональному ВНЗ – 4,9%; на II рівні у столичному ВНЗ – 23,2%, а у

регіональному ВНЗ – 16%; на I рівні у столичному ВНЗ – 61,1%, а у регіональному ВНЗ – 78,5%.

Також було проаналізовано залежність рівнів володіння психологічними поняттями від того, яка у досліджуваних освіта за порядком перша, або друга. В результаті аналізу зроблено висновок, що дійсно студенти з другою освітою краще володіють психологічними знаннями, ніж студенти з першою освітою. Досліджувані з другою освітою мають набагато більші показники: 2,2% студентів використовують психологічні поняття у повсякденному житті, 4,3% досліджуваних розуміють систему, 9,2% досліджуваних розуміють сенс психологічних понять, які використовують, 23,2% студентів мають ознаки запам'ятовування з первинними ознаками засвоєння та 61,1% досліджуваних механічно запам'ятовують психологічні поняття. Так як досліджувані з першою освітою не володіють психологічними поняттями у житті, тільки 2,7% мають IV рівень володіння психологічними поняттями (розуміють систему), 4,9% – III рівень (розуміють сенс понять), 16% – II рівень (запам'ятовування з первинними ознаками засвоєння) та аж 78,5% досліджуваних механічно запам'ятовують психологічні поняття.

Виходячи з припущення та вже маючи докази того, що освіта за порядком має вплив на засвоєння психологічних знань, ми вирішили вивчити особливості засвоєння понять залежно від рівня освіти. Наші припущення підтвердилися, дійсно високий рівень освіти (магістр) має вищий показник: 2,7% – V рівень та 4,7% – IV рівень, тоді коли бакалавр та спеціаліст п'ятого рівня не мають взагалі, а на четвертому показники: бакалавр – 2,9%, а спеціаліст – 2,7%.

Також була проаналізована залежність засвоєння психологічних понять від статі досліджуваних. Нами було виявлено, що у жінок вищий показник майже на всіх рівнях володіння психологічними поняттями: I рівень (механічне запам'ятовування) – жінки 65,9%, чоловіки 80,6%; II рівень (запам'ятовування з первинними ознаками засвоєння) – жінки 22,1%,

чоловіки 11,3%; III рівень (розуміння сенсу) – жінки 7,9%, чоловіки 4,8%; IV рівень (розуміння системи) – жінки 2,6%, чоловіки 3,2%; V рівень (використання у повсякденному житті) – жінки 1,5%, чоловіки 0%.

Щодо індивідуально-психологічних чинників засвоєння системи базових психологічних понять у студентів вищих навчальних закладах ми, по-перше, звернули увагу на внутрішні чинники засвоєння психологічних знань майбутніми фахівцями. Ми побачили, що вищий показник у досліджуваних, які вивчали психологію, але досліджувані, які не вивчали психологію мають також не погані показники, переважно це механічне запам'ятовування, також, мабуть на рівні інтуїції, присутній і рівень запам'ятовування з первинними ознаками засвоєння, і розуміння сенсу: I рівень (механічне запам'ятовування) – вивчали психологію 63,4%, не вивчали психологію 81,4%; II рівень (запам'ятовування з первинними ознаками засвоєння) – вивчали психологію 22,4%, не вивчали психологію 14,4%; III рівень (розуміння сенсу) – вивчали психологію 8,6%, не вивчали психологію 4,1%; IV рівень (розуміння системи) – вивчали психологію 3,9%, не вивчали психологію 0%; V рівень (використання у повсякденному житті) – вивчали психологію 1,7%, не вивчали психологію 0%.

Підсумовуючи отримані результати, можна сказати, що вирішення проблеми психологічної підготовки студентів залежать не лише від ряду соціально-демографічних чинників, а й від індивідуально-психологічних чинників також. Тому ми вважаємо за доцільне слідкування за змінами у психології сучасного студента, безперервне проведення моніторингу змін у педагогічних та психологічних технологіях та вимог сучасного суспільства.

Література:

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания.. – 3-е изд. – СПб.: Питер, 2001. – 288 с.
2. Кедров Б.М. О методологических вопросах психологии//Психологический журнал. – 1982. – Т. 3. - № 6. – С. 14 – 21.
3. Паже Ж. Психология: междисциплинарные связи в системе наук//Вопросы философии. – 1966. - № 1. – С. 57 – 75.
4. Яремчук С.В. Формування професійно-психологічної спрямованості особистості майбутнього вчителя: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07/ НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К., 1999. – 20 с.
5. Кулюткин Ю.Н. Психологическое знание и учитель // Вопросы психологии. – 1983. - № 3. – С. 51 – 61
6. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе педагогического образования: Учеб. Пособие. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1990. – 139 с.
7. Профессиональная деятельность молодого учителя: социально-педагогический аспект / Под ред. С.Г. Вершловского, Л.Н. Лесохиной, Т.В. Шадринной. – М.: Педагогіка, 1982. – 145 с.
8. Полякова Т.С. Анализ затруднений в педагогической деятельности начинающих учителей. – М.: Педагогіка, 1983. – 128 с.
9. Семиченко В.А., Болюбаш Я.Я. Реалізація принципу цілісності в професійній підготовці майбутніх вчителів (психологічний аспект)//Вища і середня освіта: Наук.-методич. зб. Вип.16.- К.: Вища школа, 1993. – С. 12-16.
10. Забулий Н.П. Формирование у студентов положительного отношения к изучению психологии //Применение активных форм и методов преподавания психолого-педагогических дисциплин: Тезисы докладов науч.-пр. конференции. – Измаил, 1991. – С. 56 - 57.

11. Семиченко В.А. Пути повышения эффективности изучения психологи: Учебное пособие. – К.: Магістр – S, 1997. – 124 с.